

**Quæstionum Canonicarum, In Quinque Libros
Decretalium, Tomus ...**

In Lib. III. Decretalium. In quo agitur De Rebus, quae in iudicium devenire solent, cujusmodi sunt, de vita et moribus Clericorum, ...

Schlüter, Georg

Augustæ Vindelicorum, 1708

Qvæstio XLVIII. In Tit. XLVIII. De Ecclesiis Ædificandis, Vel Reparandis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73045](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73045)

QVÆSTIO XLVIII.
IN TIT. XLVIII. DE ECCLESIIS ÆDIFI-
CANDIS, VEL REPARANDIS.

Post Tractatum de Ecclesiis consecrandis, Missarum celebratione, ac veneratione Sanctorum, de quibus jam diximus; agitur h. r. de Ecclesiis ædificandis, vel reparandis; cum enim numerus fidelium in dies augeatur; nec ad unam omnes, incommodis præfertim temporibus, & locorum distantia, convenire possint, ne DEI cultus ex iis titulis inter Fideles minuatur, frequenter ad ædificandas noviter Ecclesias procedendum est; ac olim ædificatæ, vel vetustate, vel injuria temporum reparationibus indigeant, utriusque in hoc titulo, provisorium est pro casu, quo alterutrum præstandum fuerit.

ARTICULUS I.

De Ecclesiis ædificandis

3663 **E**cclēsia tripliciter accipitur 1. pro *cœtu Fidelium*, ut notat Sanchez l. 3. de Matr. D. 15. n. 20. & alii; 2. pro *Prælatūra*, seu beneficio Ecclesiastico; Rebuffus in praxi benef. tit. quare instituta sint beneficia a n. 9. 3. pro *templo*, seu æde sacra, ut in toto hoc titulo, ut notat Barbosa in tract. de Appellativis, appellat. 85. a n. 5. *Ecclesia* ex Græco, Latine reddita, significat *convocationem*; qua vocis observatione posita, *Fideles* (inquit Rabonus de Cleric. Instit. c. 1.) *Convocati* dicuntur, non quod merito, & iustitiâ suâ, sed DEI gratiâ, & vocatione in unum Ecclesiæ corpus coalescant. *Synagoga* est nomen Hebraicum, & rectè vertitur Latine *congregatio*. Hinc ex Augustino in Psalm 81. & Ugone, Sylvester V. eod. l. n. 1. & Suarez de fide disp. 9. sec. 1. n. 1. argutè norant, discrimen inter *Ecclesiam*, & *Synagogam*, quasi ipsis vocabulis Christianorum fidelitas, & discretio, Judæorumque infidelitas, & bestialitas notetur: nam *convocantur homines*

proprie: pecora verò *congregantur*: Unde eorum sunt *greges*; & hoc sensu spiritualiter accipitur; spiritualis enim Ecclesia est populus convocatus, seu adunatus in DEI cultu. *Materialis* est locus, in quo ad percipiendâ, quæ fidei sunt, convocatur populus; *Spiritualem* in tota sua latitudine Nicolaus Papa cap. *Eccles. de consecr. dist. definit*, *collectionem fidelium seu credentium*. Sumitur Ecclesia ut sic pro omnium fidelium ab initio mundi usque ad ejus finem multitudine: in quo sensu loquitur S. Thomas, 3. p. q. 8. a 3. & quicumque affirmant eandem nunc esse Ecclesiam, quæ fuit in populo Judæorum sub lege Moysis, & hominibus, qui ante Moysen, sub lege naturali vixerunt. Magis *presid* dicitur Ecclesia, quæ in Christi nomine per baptismum à Synagoga Christianum populum discriminat; in præsentem autem agitur solum de Ecclesia materiali, his præmissis.

Quæstio 1. est quibus concessum sit 3664 ædificare Ecclesiam? 2. quibus Oratorium? 3. in quo loco? 4. quam functionem habeat Episcopus in ædificatione novæ Ecclesiæ? Ad 1. ex c. *Nemo. 9. de Consecr. dist. 1.* ibi: *Nemo Ecclesiam ædificet, antequam Episcopus civitatis veniat, & ibidem crucem figat, publicè atrium designet, & ante præfingat, qui ædificare vult, quæ ad luminaria, & ad custodiam, & ad stipendia custodum sufficiant: & ostensa donatione, sic demum ædificet, & postquam consecrata fuerit, atrium ejusdem Ecclesiæ sancta aqua conspergat.* Deinde ex c. *cum olim. 14. de privileg. §. præterea*, ubi dicitur, quod exemptus, *vigore exemptionis*, non possit sine licentia *Diocæsani* Ecclesiam construere *in loco non exempto*; & si exemptus de facto in loco *non exempto* construit Ecclesiam, *cedit juri Episcopi*. Ex his iuris deducitur, cuilibet concessum esse, si velit, Ecclesiam ædificare, modo id fiat

fiat de licentia Ordinarii, & sine præjudicio alterius Ecclesiæ; prima pars constat ex c. *Nemo*, & c. *cum olim*, quæ tamen intelligenda veniunt juxta limitationes in seqq. Altera verò pars constat ex ipsis terminis, cum agere in præjudicium alterius, secluso jure speciali, cujus concessione derogatum sit juri alterius, sit contra justitiam naturalem.

3665

Ad 2. *Not.* Quòd *Oratorium* variè accipiatur; dicitur *ab orando*, quasi locus in quo oratur: & juxta Sylvest. V. *Ecclesia* 2. n. 1. fieri potest etiam Authoritate privatâ in domo propria, dummodo non fiat *in forma Ecclesiæ*; & in eo non ministrentur Sacramenta regulariter; cum ibi *sine licentia diocessani* non liceat celebrare. Aliquando erigitur Episcopi Authoritate; si de hoc dubitetur? respondet Sanchez l. 9. *matr. D.* 15. n. 39. ipsum non præsumi, quamvis Oratorium dicatur de nomine alicujus divi, in eo sit cymbalum, vel celebretur de licentia Episcopi; præsentem verò si cymbalum supra tectum publicè pulsètur, vel si publicè celebretur omnibus indifferenter ad divina admittis. Hodie non licet Missam dicere in Oratoriis privatis; nisi de licentia Summi Pontificis juxta Dianam, *part. 9. tr. 1. resol. 1.* ubi ea sic definit: *Oratoria privata* sunt (inquit) illa quæ habentur in privatis domibus, in angulis earum in quibus oratur, & non habent campanam, neque ostium patens in via publica, & ad nutum fundatoris redire possunt ad usus profanos, ut tenet Barbosa de Jure Eccles. l. 2. *cap. 8. n. 16.* vid. Lezanam in Summa tom. 4. *verb. cod. n. 1.*

3666

Oratorium, juxta Trullench de cruciata l. 1. §. 1. dub. 4. dicitur locus orationi deputatus, ubi Missa non dicitur, nisi certis diebus, de licentia Episcopi. Unde Ecclesia differt ab Oratorio: quia Ecclesia principaliter deputatur ad celebrandum, & orandum: per Episcopum consecratur, vel benedicitur, & constituitur ibi dos ministris, & cultu divino: *Oratorium* verò non consecratur: nec constituitur ibi dos, nec fit principaliter, ut ibi celebretur Missa, sed ut ibi oretur. Notat ibid. *Oratoria* alia esse *privata*, alia; *publica*; *Oratoria privata* dicuntur illa, quæ sunt in privatis domibus, in angulis earum in quibus oratur, de licentia Epi-

scopi dicitur Missa, & non habent campanam, neque ostium patens in viâ publica: *Oratoria publica* dicuntur, quæ in aliquo loco publico, ad instar basilicæ, vel capellæ, authoritate Episcopi sunt fundata, & habent campanam, & ostium patens in via publica.

Igitur, cuilibet licitum est, ædificare *privatum Oratorium*, etiam sine licentia Ordinarii, quamvis idoneum sit, & sic instructum, ut etiam ibi Missæ sacrificium celebrari possit; hoc tamen non licere, nisi cum Episcopi consensu; constat ex c. *Unicuique* 33. *dist. 1.* de consecr. ibi: *Unicuique fidelium, in domo suo, Oratorium licet habere, & ibi orare: Missas autem ibi celebrare non licet; & c. si quis* 35. ibi: *si quis etiam extra Parochias, in quibus legitimus est, Ordinariusque conventus, Oratorium in agro habere voluerit, reliquis festivitibus, ut ibi Missas audiat, propter fatigationem familia, justâ ordinatione permittimus: Pascha verò, Natali Domini, Epiphania Domini, Ascensione Domini, Pentecoste, & Natali Sancti Joannis Baptiste, & si qui maximi dies in festivitibus habentur, non nisi in civitatibus, aut in Parochiis audiant, Clerici verò, si qui in festivitibus, quas supra diximus (nisi jubente, aut permittente Episcopo) Missas celebrare voluerint, communionem priventur, de quo etiam sic loquitur Tridentinum Sess. 22. post c. 8. in decreto de observ. & evitand. in celebrat. Missæ §. *Neve patiantur*, ibi: *neve patiantur privatis in domibus, atque omnino extra Ecclesiam, & ad divinum tantum cultum dedicata Oratoria, ab eisdem Ordinariis designanda, & visitanda sanctum hoc Sacrificium à Secularibus, aut Regularibus quibuscunque peragi, ac, nisi prius, qui inter sint, decenter composito corporis habitu, declaraverint, se mente etiam, ac devoto cordis affectu, non solum corpore adesse.* Circa hoc Decretum plura dixi lib. 5. tit. 33. *Oratoria verò publica* non comprehenduntur sub hoc Tridentini Decreto, notat Barbosa in dict. loc. *CC. n. 22.**

Hac occasione opportunè annotari potest, quòd sæpius quæsitum est, an, cum celebratur Missa in privato domus Oratorio secularium die Festo, vel dominico, ibidem audientes Missam, præcepto satisficiant quæ nec sunt hospites habentium Privilegium

gium talis Oratorii, nec etiam de familia eorum? R. Negativum. referri à Tamburini. l. i. Methodi Celebr. Miss. c. 4. §. 4. n. 36. quia Pontifex per illam clausulam (*voluimus autem, quod familiares servitibus suis non necessariis, ibidem interessentes, ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia, diebus festivis de precepto, minime liberi censentur.*) clarè excludit Oratorium privatum à loco apto ad satisfaciendum precepto: sed probabiliter doceri contrarium à Pellizar. T. 2. Man. Regul. tr. 8. c. 2. §. 2. subsect. 2. §. 14. Castropal. Tr. 12. de Euchar. Sacrific. D. univ. p. 16. n. 13. quia ea clausula nunc perinde se habet, ac si non apponeretur; ratio enim primitus addendi, fuit, quia olim sub precepto erat, non tantum substantia auditionis Missæ, sed etiam circumstantia loci, nimirum in Ecclesia Parochiali. Cum autem nunc quoad circumstantiam illam desierit, solum additur ex stylo Curie, sic illi.

3669 Ad 3. R. Ecclesias esse edificandas loco decente, ac congruo, secundum iudicium Episcopi, ubi ejus consensus intervenire debet, ut colligitur ex cit. c. Nemo, in n. 3664. & quidem in loco edificantis proprio; non alieno. Questio autem est, cui acquiratur Jus Patronatus, quando edificatur Ecclesia in fundo alieno? Responder Pirhing de Jure Patron. n. 13. Jus Patronatus non acquiri Domino fundi, sed edificanti, si iste inscio, aut invito Domino edificavit in huius fundo; in tit. autem 42. n. 4. ait in hoc casu, *Ecclesiam fieri liberam*; si autem Dominus fundi sit Laicus, & scivit, nec contradixit, edificanti, Jus Patronatus non acquiri Domino fundi, sed edificanti.

3670 Mihi dicendum videtur, si quis edificet Ecclesiam in fundo alieno, sciente, & patiente Domino, Jus Patronatus acquiri Domino fundi, ac edificanti, illi, ratione fundi, quem tacite censetur in eum finem cedere, ubi, cum commodè posset, non contradicit, illi, ratione constructionis, nam ex utroque titulo conceditur Jus Patronatus; jus enim istud de gratia, & beneficio Ecclesie acquiratur, si quis Ecclesiam fundavit, edificavit, vel dotavit, ut diximus superius tit. 38. quod tamen intellige, si dominus

fundi non repetat ab edificante fundi estimationem; si autem edificavit dominus ignorante, ac invito, Jus Patronatus acquiri edificanti, non tamen fundi domino (sic enim isti non competit usus titulus ex his, quibus Jus Patronatus acquiritur) quamvis habeat jus, Ecclesiam illam, si necdum consecrata sit, diruendi, vel exigendi ab edificante estimationem fundi, cum sic injustè damnificatus sit. Dixi: *si nondum sit consecrata*; quia secus nec dirui, nec occupari potest à domino fundi, estimatione tamen fundi merito solvenda à construente taliter Ecclesiam arg. 14. q. 6. c. Comperimus 2. ubi sic habetur: *comperimus, nullam existisse causam, pro qua res sacrorum potuissent rationabiliter occupari atque eas esse inconsumptas, ac temerè consecratas. Idcirco experientia tua precipimus, ut quia, quod semel consecratum est, in eis non valet altera restituere, studii tui sit, ut ipse Episcopus debeat pretium dare, quo habetur, etiam Episcopum, in defectum construentis, teneri ad estimationem fundi, si Ecclesiam taliter edificatam consecravit, non satisfacto domino fundi.*

Deinde quoad Locum, in quo edificatur Ecclesia, observandum, quando Exempti edificant in loco exempto, non requiri ad hoc licentiam Ordinarii loci, sed enim nec construens, nec locus in quo illi subiectus est, secus in loco non exempto, propter rationem contrariam, constat ex n. 3664. unde exemptus, construens Ecclesiam in loco exempto, indiget assensu sui Superioris; alias autem non sine licentia, vel speciali privilegio Sedis Apostolicæ, per c. *Authoritate*, 4. §. *Prohibemus insuper*, de Privileg. in 6. ibi *inhibemus insuper, ne in locis etiam exemptis hoc ipsi exempti facere audeant, nisi super his licentiam, vel privilegium habeant Sedis Apostolicæ speciale.* Quando autem dicitur, requiri consensum Ordinarii, quando in loco ei subdito edificatur Ecclesia, sufficit etiam tacitus; imò, & superveniens, etiam primò, cum constituitur, de quo V. Azor. cit. c. 3. q. 4. & alii.

Ad 4. R. functiones Episcopi, quando edificatur nova Ecclesia, recenti in c. *Nemo*, cuius verba retulimus n. 3664. de quo etiam aliquid dicitur in Authent. de Ec-

de Ecclef. Tit. 8. si quis autem, collat. 9. & Authent. Us nullus fabricet, §. Sancimus igitur, collat. 5. dictas porro functiones potest Episcopus exercere, vel per se, vel per alium, in quantum explicant actionem figendi crucem, & ponendi primum lapidem, ut notat Gloss. in c. Nemo V. Veniat. Azor p. 2. l. 19. c. 3. q. 4. & alii, qui cum aliis notat, esto in dictis juribus non fiat mentio functionis, de primo lapide ponendo, exercenda tunc ab Episcopo, id tamen tradi à Gloss. in 1. q. 2. c. 1. & aliis DD. communiter.

3674 Quæstio 5 est, an, & quando, etiam intra limites Parochiæ, jam existentis, ædificari possit nova Ecclesia? B. de hoc agi in c. ad audientiam. 3. h. e. ubi, cum villa H. tantum ab Ecclesia Parochiali distaret, ut tempore hyberno, & pluvio, difficulter Parochiani possent illam adire, eaque Ecclesia ita redditibus abundaret, ut posset proprium ministrum sustentare; mandavit Pontifex, Ecclesiam in villâ adificari, & Sacerdotem ad præsentationem Rectoris Ecclesiæ majoris (id est Parochialis) ibi institui, cum consensu Fundatoris, eique ejusdem villæ obventiones Ecclesiasticas, ex oblationibus, aliisque similibus assignari, ex viginti videlicet arcibus, sive jugeris terra frugifera, quas terra Dominus ad usum Sacerdotis contulit: si vero Rector Parochialis, sive matricis Ecclesiæ, se opponat, præcipit Pontifex nihilominus virum idoneum, remota appellatione, ibi institui.

3675 Huic constitutioni concordat CC. Trid. Sess. 21. de reform. ubi statuit, quando populus est tam numerosus, ut unus Parochus non sufficiat, cogendum esse Parochum, & alios, ad quos pertinet, ut sibi tot Sacerdotes adjungat, quot sufficiunt ad Sacramenta exhibenda, & cultum divinum celebrandum. Et, ut iis locis, in quibus Parochi ob locorum distantiam sive difficultatem, sine magno incommodo, ad percipienda Sacramenta, & divina officia accedere non possunt, novas Parochias, etiam invitatis Rectoribus, juxta formam præsentis Constitutionis Alexandri III. constituant. Novis autem Parochis, ex fructibus ad Ecclesiam matricem quomodocunque pertinentibus, pro arbitrio suo faciant assignari, & si opus sit, populum compellant ad necessaria dicti Sacerdotis ministranda.

Tom. III.

Ex dictis juribus not. 1. ut insinuavi mus supra n. 3669: novas Ecclesias Parochiales, vel Capellas, intra limites alterius Parochiæ, cum ejusdem præjudicio, regulariter ædificari non debere, ut dicitur 16. q. 1. c. Ecclesiæ 43. ibi: Ecclesia antiquitus constituta, nec decimis, nec ulla possessione priventur, ita, ut novis Oratoriis tribuantur, & immediatè sequenti, ibi: quicumque voluerit in sua proprietate Ecclesiam adificare, & consensum, & voluntatem Episcopi habuerit, in cujus Parochia est, licitum sit. Veruntamen, omnino providendum est Episcopo, ut alia Ecclesia antiquiores, propter novas, suam justitiam, aut decimam non perdant, sed, semper ad antiquiores Ecclesias persolvantur.

Sed hi textus solum loquuntur de novatum Ecclesiarum constructione intra limites Parochiæ, unde huic fieret præjudicium in perceptione decimarum, & suorum jurium, & quamvis sermo sit de Ecclesiis novis, unde Parochialis gravetur; si tamen hoc contingat ex justa causa; (de quo loquitur c. ad audientiam, & Tridentinum de quo supra n. 3667. & 3674.) nec id vi relatorum Canonum interdictum est.

Ex dictis porro juribus deducitur 1. sufficientem causam, ut intra fines antiquæ Parochialis Ecclesiæ construatur nova, divisio juribus prioris, esse nimiam distantiam, vel aliam magnam difficultatem, aut incommodum adeundi Ecclesiam Parochialem ad percipienda Sacramenta, aut audiendi divina; modo id patiantur annui reditus Parochiæ dividendæ, ut utrique, uti & Curato in earum administratione provisum sit congruâ sustentatione; ut habetur in cit. c. ad audientiam, id, quod confirmatur à Trid. relato n. 3667.

Deducitur 2. ubi Ecclesia Parochialis antiqua dividi non potest, quod ejus reditus non sufficiant duorum congruæ sustentationi, unus tamen Sacerdos numerositati populorum non sufficiat, Episcopus debere talis loci Parochi adungere tot alios Sacerdotes, quibus sufficiat, juxta formam Tridentini, sic loc. cit. loquentis & statuentis: ut Episcopi etiam, tanquam Sedis Apostolica Delegati, in omnibus Ecclesiis Parochialibus, vel baptismalibus, in quibus populus ita numerosus sit.

ut unus Rector non possit sufficere Ecclesiasticis Sacramentis ministrandis, & cultui divino peragendo, cogant Rectores, vel alios, ad quos pertinet, sibi tot Sacerdotes ad hoc munus adjungere, quot sufficiant ad Sacramenta exhibenda, & cultum divinum celebrandum: in iis vero, in quibus, ob locorum distantiam, sive difficultatem, Parochiani, sive magno incommodo, ad percipienda Sacramenta, & divina officia audienda accedere non possunt, novas Parochias, etiam in vicis Rectoribus (juxta constitutionem Alexandri III. quæ incipit ad audientiam) constituere possint. Ubi etiam additur: illis autem Sacerdotibus, qui de novo erunt Ecclesiis prescindi, competens assignetur portio, arbitrio Episcopi, ex fructibus ad Ecclesiam Matricem quomodocumque perveniens: & si necesse fuerit, compellere possit populum, ea subministrare, quæ sufficiant ad vitam dictorum Sacerdotum sustentandam.

3679 Præter hæc not. 1. quando dicitur, intra fines antiquæ Parochiæ posse constitui novam Ecclesiam, juxta dicta, propter distantiam, non sufficere quamlibet distantiam, sed eam duntaxat, quæ præbet difficultatem Parochianis accedendi, cum magno incommodo ad percipienda Sacramenta, & divina officia audienda, ut colligitur ex textu relato supr. Censent tamen aliqui hoc intelligendum, nisi in loco minimè difficili, nec incommodo Oratorium adesset, vel Ecclesia cum fonte baptismali, & cæteris ad Parochiam necessariis, ibique poneret Rector Sacerdotem in sui adiutorium; sic Aloyf. Riccius in praxi fori Eccles. resolut. 479. editionis secundæ. Quanta porro debeat esse illa distantia, ob quam de nova Ecclesia providendum sit: cum jure nihil definitum sit, Judicis arbitrio decernendum est, ut notat Menochius de Arbitrar. casu 495.

3680 Not. 2. Capellano Ecclesiæ noviter erectæ intra fines alterius Parochiæ, debent obventiones illius loci, tribus concurrentibus, ut notat Rebuffus de Decimis q. 6. n. 22. videlicet, quod antiqua baptismalis redditibus abundet; & quod ædicula sit necessaria: & quod non habeat sufficientes redditus ad sustentationem Presbyteri; alioquin si fundator, vel Parochiani concederent redditus sufficientes,

non teneretur Ecclesia baptismalis quicquam concedere.

Not. 3. ex hoc, quod aliquod beneficium, vel Ecclesia consistat intra fines, vel confines alicujus Ecclesiæ Patronatæ Laicorum, non propterea sequi, seu fortiri ejus naturam, aut effici de Patronatu Laicali, ut tradit Gonzalez ad 8. regulam Cancell. Gloss. 10. à n. 6. cum, ut constat ex c. Ad audientiam in n. 3674. novæ Ecclesiæ Sacerdos ad præsentationem Rectoris Ecclesiæ, intra cujus fines constructa est, ejus redditibus etiam in hunc divis, instituendus sit.

Not. 4. Ecclesiam dici Matricem, quæ habet alias subiectas, & solum relatè ad illas Ecclesias, quas habet subiectas; sic Azor instit. moral. p. 2. l. 9. c. 3. in fine. Soar. de Relig. tract. de decimis, lib. 1. c. 24. n. 1. Rebuff. de decimis q. 7. n. 7. Monet. eod. tract. q. 7. n. 3. Rot. decis. 372. n. 3. apud Farin. p. 1. recent. per obventiones autem, (de quibus n. 3680.) venire oblationes, & personales decimas, quæ dantur diebus, quibus acceditur ad Ecclesiam, & ex mortuariis, & similibus; sic Gonzalez cit. §. 7. proœmii à n. 199.

Not. 5. si in loco aliquo sint plures Leprosi (v. g. 10. aut etiam pauciores) (qui cum sanis non habitare possunt, vel ad Ecclesiam cum aliis convenire) concedi, quod pro se possint habere Ecclesias, & cœmeteria, & proprii Sacerdotis iurisdictioni ministerio; ne tamen veteribus Ecclesiis de jure Parochiali sint injuriosi, sic emittitur in c. Cum dicat. 2. h. 1. quod de sumptibus est ex CC. generali sub Alexandro III. ubi in fine illius c. additur: *Paruimus etiam, ut de hortis, & nutrimentis animalium suorum, decimas solvere non cogantur.*

Not. 6. tamen si Episcopus juraverit, se nihil alienaturum de Ecclesiis sibi subiectis; hoc tamen juramentum non ob stare, quò minus intra fines ejus nove erigantur Ecclesiæ in casu, quo id necessitas exegerit propter causas in c. ad audientiam, de quo n. 3674. & Trid. n. 3670. assignatas; ita Cœlestinus III. prout habetur in c. Tua nos 6. h. 1. nam illud juramentum non potrigitur ad casum, quo urget necessitas, & periculum salutis animarum.

Quare præterea potest, quæ ulterius condi-

conditiones intervenire debeant in casu, quo fit dismembratio Ecclesiæ Parochialis, dividendo illam in duas, necessitate id exigente? *Requiri primo, quod Ecclesiæ novæ assignetur plebs propria, seu proprius populus (Trid. Sess. 21. c. 4.) atque adeo saltem 10. Parochiani; hic enim numerus requiritur ad denominationem plebis, seu populi, sic Gloss. in c. 1. de Elect. V. duo, & Fagnanus in c. ad audientiam, à n. 28.*

Secundo, ut erectio novæ Parochiæ fiat per Episcopum cum consilio, & consensu Capituli, quando procedit jure ordinario; secus, quando ut delegatus Papæ, nam ea dismembratio est quædam alienatio rei Ecclesiæ; ergo quando procedit jure ordinario, debet agere juxta præscripta in alienationibus rerum Ecclesiæ, de quibus supr. tit. 13. ubi vero agit, ut delegatus Papæ, non agit tanquam habens conjunctionem cum Capitulo, sed agit vice Summi Pontificis, sic Fagnanus cit. à n. 53.

3686 Tertio, requiritur, ut citetur Rector Ecclesiæ, quæ dividenda est, colligitur ex ib. q. 1. c. Felix 50. & c. Multis, §. 1. junct. Gloss. V. Rectores, in utroque enim habetur, dioceses, quæ nunquam habuerunt Episcopum, nec deinceps habuerunt, nisi ejus voluntate, in cujus potestate est diocesis constituta, si crescente fide DEI populus multiplicatus desideret proprium habere Rectorem; & repetitur in tit. c. 51. ibi, multis Conciliis hoc statutum est à cæteris Sacerdotali, ut plebes, quæ in diocesis ab Episcopis recinentur, quæ Episcopus nunquam habuerunt, non nisi cum voluntate ejus Episcopi à quo tenentur, proprias accipiant Rectores; hanc porro citationem censet Fagnanus cit. n. 30. adeo necessariam, ut secus factum irritum sit. Dixi citationem, non autem consensum, cum etiam Rectore invito, & contradicente, ad divisionem exigente necessitate, (de qua hæctenus) procedi possit, prout constat ex Trid. & c. ad audientiam relatis supr.

3687 Quarto, quod novæ Ecclesiæ dos assignetur, cum divina inibi peragi non valeant, nisi habeat, unde necessaria sumat. Difficultas est, à quo ei danda sit dos necessaria? *Re. si novæ Ecclesiæ Parochialis construatur per dismembrationem*

Tom. III.

antiquæ, abundantis redditibus, ut dictura est, dandam ab ista, nisi alius sponte dotare velit, vel dotem insufficientem augere, ut dictum est ex c. ad audientiam, & c. Quicumque; de quo superius; in horum defectu, cogendum populum, in cujus commodum erectio illius Ecclesiæ fit, ut dicitur in Trid. n. 3678. in horum defectu, teneri Episcopum, si commodè possit, prout videtur colligi, ex 12. q. 1. c. præcipimus, 24. ibi: Præcipimus, ut in potestate sua Episcopus Ecclesiæ res habeat, si enim anima hominum pretiosiores illi sunt creditæ, multò magis oportet eum curam pecuniarum gerere, ita, ut potestate ejus, indigentibus omnia dispensentur per Presbyteros, & Diaconos, & cum DEI timore, & omni sollicitudine ministrentur. Ex his autem, quibus indiget &c. ut supra in c. Episcopus 23. immediatè præced.

In casu porro, quo, quæ haberi 3688 possunt pro Ecclesiâ noviter extructa causa necessitatis exigentis, non sufficerent; vel haberi non posset aliunde dos, unde novo ejusdem Sacerdoti præstarentur alimenta, censet Piching h. t. n. 11. ex Abbat. & Joann. Andrea, dictum Sacerdotem debere sibi propriis manibus, ex honesto quodam artificio, victum querere, arg. c. Clericus, 3. cum seq. dist. 91. & consequenter in hoc casu esse speciale, quod Ecclesiâ Parochialis construatur possit sine dote, affirmante Fagnano cit. n. 7. & 32. sic censuisse sacram Congregationem. Verba e. 3. sunt: Clericus victum, & vestimentum sibi artificio, vel agricultura, absque officii sui duntaxat detrimimento paret; & immediatè sequentis, Clericus quantumlibet verbo DEI eruditus, artificio victum querat.

Quinto, quod in nova Ecclesiâ Jus 3689 Patronatus servertur illi, vel illis, qui eam de suo fundarunt, ædificarunt, vel dotarunt, juxta dict. supr. tit. 38. de Jure Patronat. Et ideo in c. ad audientiam dicitur novæ Ecclesiæ dandum Sacerdotem ad præsentationem Rectoris Ecclesiæ majoris, si scilicet fundatio, constructio, vel dotatio facta sit ex bonis, & redditibus Ecclesiæ antiquæ; non autem secus. Cæterum Ecclesiæ antiquæ competens honor tribuendus est ab Ecclesiâ noviter erecta, juxta loci facultatem, ut dicitur in c. ad audientiam supr. re-

lato; ubi tamen nota, cum in textu nulla fiat mentio alicujus obligationis, quam nova Ecclesia haberet, respectu antiquæ, nisi juris Patronatus, & competentis honoris, Sacerdoti antiquæ Ecclesiæ nihil aliud deberi à Sacerdote novæ; quare negandum est, quòd nova debeat antiquæ solvere censum aliquem in signum subjectionis; si antiqua non sit Cathedralis; talis enim subiectio nullo jure probatur; nam nulla Ecclesia, excepta Cathedrali, habet jure communi fundamentam intentionem super subjectionem aliarum, etiam si ista sicut sint intra fines ejus, ut jam dictum est in præced.

3690 Si tamen queratur, in quo consistat ille *competens honor*? Res. aliquos (ut videri potest apud Pirhing *h. t. n. 13.*) censere, in eo, quòd Clerici novæ Ecclesiæ vel certis temporibus adire debeant antiquam pro baptismo, scrutinio; aut solvere jura Parochialia, quæ Capellæ de jure, vel consuetudine debent Matri-
ci, juxta *c. 2. de Capell. Monach. vel quòd ei reservetur jus sepulturæ, &c. cœterum, videtur dicendum in eo situm esse, quòd specialiter, in ipsa divisione, facta legitimi Superioris Autoritate, constitutum fuit; quòd proinde ex ejusmodi conventionibus particularium locorum discendum erit.*

ARTICULUS II.

De Ecclesiis reparandis.

3691 **C**um frequenter contingat, Ecclesias, vel vetustate collapsas, vel ruinæ periculis fieri obnoxias, aut aliis casibus etiam fortuitis affectas indigere reparatione; difficultas est, quis contribuere debeat expensas, reparationi necessarias, in casu, quò vel nullas, vel non sufficientes habet ipsa Ecclesia pro fabrica conservanda, vel reparanda deputatas? si enim ipsa sufficientes habeat, ab aliis exigere non debent, nisi aliud habeat loci consuetudo. Cœterum *10. q. 3. c. Placuit 1.* dicitur: *placuit, ut nullus Episcoporum per suas dioceses ambulans, præter honorem cathedrae suæ (id est, duos solidos) aliud ali- quid per Ecclesias tollat: neque tertiam partem ex quacunque oblatione populi in Ecclesiis Parochialibus requirat: sed illa ter-*

tia pars pro luminaribus Ecclesiæ, vel reparatione servetur; & singulis annis Episcopo inde ratio fiat. Nam si tertiam partem illam Episcopus tollat, lumen & sarta vestra abstulit Ecclesiæ.

Deinde in ead. causa & *q. 6. Priscis. 2.* 3692 dicitur: Priscis quidem Canonibus erat decretum, ut Episcopus de parochianis Ecclesiis tertiam consequeretur, cui sua plenissime sufficere possunt: placuit huic Sancto Concilio, ut nullus provinciarum Lusitanæ Episcopus sententia hujus terminum excedat, nec à qualibet Parochiana Ecclesia tertiam auferre præsumat: sed quæ exinde consequi poterat, totum in reparatione basilicarum proficiat.

Tertio in *c. Decernimus. 10. ead. q. 1.* habetur: decernimus, ut antiquæ consuetudinis ordo servetur, & annis vicibus ab Episcopo dioceses visitentur, & si qua forte basilica fuerit reperta deserta, ordinatori ejus reparari præcipiatur, quia tertia pars ex omnibus, per antiquam traditionem, ut accipiatur ab Episcopis, novimus esse statutum. Ex istis canonibus habetur, jure saltem antiquo tertiarum, quam Episcopi recipiunt ab Ecclesiis sibi subiectis, fuisse reservandam pro luminaribus & reparatione illarum Ecclesiarum; adeoque ipsius Ecclesiæ impensis, in eum finem reservatis faciendam ejus restorationem, cum sumptus proprii sufficerent.

In casu autem insufficientiæ, Rector 3693 ctiores Ecclesiarum cogi debent ad reparationem necessariam, sin ipsi percipiunt partem aliquam ex illis, quæ alias fabricæ deputatur, ut habetur *cit. c. 10. q. 3. c. Unio 3.* ibi: *Unio nostra Congregationis decernit, atque instituit, ut tertias, quas antiqui canones de Parochiis suis habendam Episcopis censuerunt, si eas exigendas crediderint, ab ipsis Episcopis diruta Episcopia reparentur.* Sin verò eas maluerint cedere, ab earundem Ecclesiarum cultoribus sub cura & sollicitudine sui Pontificis, reparatio eisdem est adhibenda basilicis.

Quæstio autem est, an idem dicitur 3694 dum sit in casu, quo non percipiunt partem fabricæ? Res. quòd sic, ut colligitur ex *c. Ex parte 4. de his, quæ sunt à majori parte, ubi, cum Archiepiscopus Rothomagensis intimasset Innocentio III. quòd ad restaurandam fabricam Rotho-*
magen-

magenſis Eccleſia tractatum communi-
ter habuerit, & poſtulerit ut quilibet
Canonicorum, etiam ipſo Archiepiſco-
po concurrente, pariter aliquam ſuorum
redituum portionem operi tam pio, &
neceſſario deputer & quaſiſſet ab eo-
dem, num ad hoc præſtandum dicti
Canonici tenerentur? reſpondit Ponti-
fex: ſtatuiſmus, ut ſi quis veſtram tuis,
frater Archiepiſcope, & maioris, & ſanio-
ris Capituli ſtatutis, ſuper hoc duxerit re-
ſiſtendum, obtineat ſententia plurimorum.
Confirmari poteſt ex c. Quicumque, l. h. t.
ibi: quicumque Eccleſiaſticum beneficium ha-
bent, omnino adiuvent ad recta Eccleſia re-
ſtauranda, vel ipſas Eccleſias emendandas.
Deinde ex c. De his, 4. cod. ibi: de his, qui
parochiales Eccleſias habent, duximus reſpon-
dendum, quod ad reparationem, & inſtitu-
tionem Eccleſiarum cogi debent, cum opus
fuerit, de bonis, qua ſunt ipſius Eccleſia,
ſi eis ſuperſint, conferre, ut eorum exemplo
ceteri invitentur.

3695 Ex allatis iuribus deducitur 1. quem-
libet, habentem beneficium in aliqua
Eccleſia, teneri, & cogi poſſe, ad eam
reparandam, ſi reparatione indigeat, &
propriis ſumptus ſufficientes Eccleſia ipſa
non habeat; id, quod procedit non ſo-
lum de habentibus Eccleſias parochiales;
de quibus ſpecificè loquitur c. De his,
ſed etiam ſolum ſimplicia ut conſtat 1.
de Canonicis Eccleſiarum Cathedralium,
ex c. Ex parte cit. deinde etiam c. qui-
cumque, qui terminus uniuerſalis eſt, ac
indefinite procedit de ſingulis habentibus
beneficium in Eccleſia; ita communis,
cum Navarro de ſpoliis Cleric. §. 8. n. 11.
Zerola in praxi Epit. p. 1. V. Viſitatio. §.
6. D. 9. & alii, ubi tamen nota, id pro-
cedere, ſi non ſit conſuetudo, quod
populus illam reparare debeat, ſive ædifi-
care; quia tunc ad populum pertinebit
ædificatio, & reparatio, ut per Hoſtiens,
in præſentium. 1. Abb. n. 3, in dictum
c. quicumque.

3696 Deducitur 2. Beneficiatos in caſu,
quo debent contribuere pro reparatione
Eccleſia, in qua beneficium habent, ten-
neri ſolum pro rata, ſeu juxta facultate
redituum beneficialium, eorumque
duntaxat, qui redundat neceſſaria ipſo-
rum ſuſtentationi; nec enim tenentur
ad fabricam ultra id, quod facere poſ-

ſunt; unde non coguntur ſibi ſubtrahe-
re neceſſaria; cum id expreſſè notetur
in c. De his, ibi: ſi eis ſuperſint. Quæri
poteſt, an ſi beneficiato bona ſuperſint,
detractis ſolum his, qua ipſorum neceſ-
ſaria ſuſtentationi debentur; non autem,
ſi attendatur illorum conditio, & ſtatus
Eccleſia, Rector teneatur ad Eccleſia
reparationem, de ſuperſuis neceſſaria
ſuſtentationi: licet hæc non eſſent ſuper-
flua, ſi computarentur in ea, qua ne-
ceſſaria ſunt attentâ ejus conditione, ac
ſtatu? reſpondet Paulus Comitulus l. 1.
reſponſ. moral. q. 82. conclud. 3. quod, ſi
bona ſuſtentandæ vitæ ſuperſint, ſed non
tuentæ conditioni, ſeu ſtatu, tenetur
Rector ad reparationem, quia benefi-
ciorum fructus non ad creandos, aut au-
gendos, ſeu fovendos mundanos titu-
los, ſeu ſtatus collecti ſunt; ſed ad pau-
peres alendos, & divinum cultum inſti-
tuendum, atque augendum.

Cæterum, in reparatione Eccleſia 3697
Cathedralis; ſi ipſa non habeat ſuffi-
cientes ſumptus, (nec alia ſit loci con-
ſuetudo) ſolum Epitopus ad eam te-
netur ex quarta reſtituum ſuorum, c. de-
cernimus, de quo n. ſup. ſic Archidiaconus,
Berolius, Belletius & alii, quos ci-
tat, & ſequitur Barboſa in c. 1. h. t. n. 5.
idque non tantum futurorum ſed etiam
præteritorum; ita Surdus conſil. 62. n.
23. & Rota decif. 627. n. 2. ſi autem non
ſufficiant, compelli poſſunt Canonici ad
contribuendum de ſuperſuis reſtitibus
ſuarum præbendarum, vel aliarum re-
rum Capituli c. ex parte, de quo n.
3694. ſi autem nec hoc ſufficeret, poſ-
ſe tunc adſtringi ad ejuſmodi ſubſidium
reliquos Eccleſiarum beneficiatos, ut
tradit Lambertinus de jure patron. l. 3.
q. 2. a. 2. n. 4. & alii; vel ad tempus ap-
plicare reditus beneficiorum vacantium,
ſervato tamen juris ordine, ſi nimirum
prædicta non ſufficerent, ut cenſuit Rota
decif. 627. n. 5.

In aliis autem non Cathedralibus, ad 3698
reparationem, non ſufficientibus pro-
priis Eccleſia impenſis, ad fabricam de-
ſtinatis, niſi aliud habeat conſuetudo,
ut monuimus ſupra primo loco tenebun-
tur Rectores talis Eccleſia juxta dicta à n.
3695. in horum inſufficientia, populus,
& omnes, in quorum commodum
talis

ralis Ecclesia est, nimirum Parochiani in tali Ecclesia; Sacramenta, & alia quaecunque divina percipientes; sic Lambertinus *cit. l. 3. q. 2. a. 2. n. 4.* quia, cum hoc sit opus, & commune, concernens omnium utilitatem, & necessitatem, iustum est, ut & onus sentiant sublevando indigentiam Ecclesiae, à qua commodum recipiunt. Sed hoc procedit solum de Ecclesiis Parochialibus, ut pat. ex ratione decidendi.

3699 Dubitari potest, an quando Ecclesiae parochiales sunt simul patronatae, ac egentibus reparatione, si de suo non habeant sufficientes redditus in eum finem, num Patroni ad hoc contribuere teneantur? Lambertinus *cit. q. 4. 7. n. 5.* sentit Patronum ex aliqua familia non teneri; quia ex prima fundatione, constructione, & dotatione acquisitum est Jus Patronatus, cap. à nobis, de Jure Patron. fecit enim, quod debuit & habuit, quod à jure inductum est, scilicet Jus Patronatus, nec ad aliud tenetur. Contrarium tamen videtur statutum in CC. Trid. Sess. 21. de Reform. c. 7. ibi: *Parochiales vero Ecclesias, etiam si Juris Patronatus sint, & ita collapsas refici, & instaurari procurent ex fructibus, & proventus quibuscunque ad easdem Ecclesias quomodocunque pertinentibus;* qui, si non fuerint sufficientes, omnes Patronos, & alios, qui fructus aliquos ex dictis Ecclesiis provenientes percipiunt, aut in illorum defectum, Parochianos omnibus remediis opportunis ad praedicta cogant, quaecunque appellatione, exemptione, & contradictione remota. Quod si nimia egestate omnes laborent, ad Matrices, seu viciniores tam dictas Parochiales, quam alias Ecclesias dirutas in profanos usus non sordidos, (erecta tamen ibi cruce) convertendi; ubi tamen nota id procedere solum de illis Patronis, *qui fructus aliquos ex illis Ecclesiis percipiunt.*

3700 Illud etiam ad extremum notandum, Beneficiatos non solum teneri ad fabricam, sed etiam ad ornamenta, calices, pluvialia, & alia quaecunque paramenta, sic Bellerius disquisit. Clerical. part. 1. tit. de Clerico debitore, §. 14. n. 1. nimirum illa, sine quibus divina decenter celebrari nequeunt, cum redditus ex bonis

Ecclesia percipiant, propter ministerium spirituale, non utcumque, sed revera decenter peragendum; quod tamen intelligendum venit, inspecta consuetudine legitima; nam consuetudo Parochianorum, reparandi, & ornandi Capellam, liberat Rectorem à paramentis; & est compellendus populus ad talem consuetudinem observandam. Nam in hac materia primitus inspicitur & attenditur observantia, & quid hactenus consueverit.

ARTICULUS III.

An, & qualiter mutari possit status Ecclesiarum.

3701 **Q**uestio 1. est, an Ecclesia secularis mutari possit in Regularem? Præter ea, quae diximus à n. 174. hanc quaestionem etiam Urbano III. esse propositam, ut habetur in c. ad audientiam, §. h. t. ab eo, qui ex Ecclesia seculari per electionem assumptus fuit ad Ecclesiam Cathedralis, ac in ea cupiebat ordinari Canonicos regulares; sic enim loc. cit. loquitur Urbanus, ad audientiam nostram jam pridem pervenit, quod tu in Ecclesia de Colonia, de qua in Episcopatum vocatus, & electus fuisti, Regulares Canonicos ordinare, & eorum institutioni, de tuis, tibi collatis, congrue velis providere. Inde siquidem est, quod tuum nos desiderium, atque propositum multum laudibus commendantes, devotioni tuae Autoritate Apostolica indulgemus, ut juxta votum tuum Canonicos regulares in Ecclesia praescripta (si tibi in hoc Episcopus dioecesanus consentit) ad honorem DEI, & Ecclesiae tuae, secundum beati Augustini regulam valeas ordinare; & eos ibidem, nullius contradictione, & appellatione obstante, instituire. Unde, si Clerici seculares in ea fuerint, ut eis, dum vixerint, ibi, vel alibi necessaria secundum consuetudines provideantur. Licet autem vicini tui nobis instantius supplicarent, quatenus in Ecclesia praescripta, jure Confirmationis, Privilegium faceremus de Canonicis, tuae in hac parte devotioni de jure non possumus deferre; cum nulli Canonicis

nici adhuc ibidem existant, quibus Privilegium indulgeatur, eis utique, cum fuerint institui, tam in his, quam in alijs, precum tuarum obrentu, in quibus cum DEO poterimus, libentius deferemus.

3702 Ex hoc textu communiter deducitur, quod Canonici regulares possunt in Ecclesia Cathedrali, Papâ concedente, cum consensu Ordinarii institui, dummodo Clericis secularibus, qui supersunt in illa Ecclesia, nullum fiat præjudicium, & consequenter, quod Ecclesia Collegiata secularis in aliam Collegiatam, vel Conventualem Regularem mutari potest; sic cum alijs Stephan. Gartian. *discept. forens. tom. 3. cap. 473. n. 2.* Ex eod. c. *ad audientiam* addit Gonzalez n. 2, quod, sicuti Canonici regulares consentiente Episcopo seculares fieri possunt, ita etiam ex secularibus regulares fieri valent, cum Capituli consensu c. *si Episcopus* 12. q. 2. Verum, hoc dici non potest; nullus enim Episcopus, jure suo, solvere potest vinculum religiosæ professionis, esto Regularis persona veller, & consentiret, ut transeat in statum Clerici secularis. Viderur igitur solum accipiendum non de personis, sed de Ecclesijs, ut sensus sit: Ecclesiam talium personarum posse recipere mutationem status, ut de seculari fiat regularis, nimirum sic, ut ei, cui defervierunt prius Clerici seculares, ei deinceps ministraretur per Regulares, provisione tamen facta illis, & qui adhuc supersint. Qualiter autem etiam alijs modis (v. g. præscriptione) mutari possint status Ecclesiæ, ut de seculari transeat in Regularem, vel e contra? diximus supr. à n. 174.

Quia verò in dicto c. *ad audientiam* 5. h. 2. de quo n. 3701. ille Canonice Ecclesiæ secularis, vocatus ad Episcopatum alterius Ecclesiæ, non tantum desiderabat in illa Ecclesia, de qua fuit assumptus in Episcopum, canonicos Regulares institui, consequenter etiam Ecclesiam Regularem effici, sed etiam petit, hoc sibi licere; & ut privilegium confirmationis

Canonice ibi instituendis Papa concederet, & Pontifex annuit, ut, si consentiret Episcopus dioecesanus, sub qua erat dicta Ecclesia, in Regularem transferenda per novum Episcopum, id posset; ad postremum tamen postulatam de privilegio respondit, *se id jure facere non posse; cum nulli Canonici adhuc ibi existant quibus privilegium concedatur.*

Ex hac autem resolutione deducunt 3703 communiter Doctores, Collegio, vel Communitati nondum existenti, non posse concedi privilegium, ut præter alios notat Vivianus in Rational. l. 3. pag. 432. Alagon. in Compend. juris Can. pag. 547. & alii, nisi Pontifex, vel Princeps suppleat quoscunque defectus, & solemnitates aliàs requisitas, si per eum supplebiles sint; Gonzalez ad 8. reg. Cancellar. *Gloss. 12. n. 75.* nisi concedatur cum clausula, *ut incipiat habere vires, quando erectum fuerit*; sic Gonzalez cit. *Gloss. 5. §. 7. à n. 96.* Hinc in ejusmodi privilegijs semper spectandus est verborum tenor, consonus intentioni concedentis.

Ex quo fit, quod si Princeps alicui Gymnasio Scholarium concedat privilegium humaniores, *instar alicujus Academia* v. g. Græcensis, sciens, inibi solum haberi lex Classes, & erigendas cum tempore scholas altiores, prout exponebat supplicatio, dicatque expresse, *se scholis, jam ibi existentibus, privilegium, instar nominata Academia concedere*, privilegium tenebit, non primum ex tempore, quo erectæ fuerint omnes altiores scholæ; sed ex tunc, quo verificatur: *Scholis in eo Gymnasio tunc existentibus*, nam in hoc non deficit Collegium seu Communitas, cui concedatur; sicut fuit in casu c. *ad audientiam*, de quo n. 3701. in fine. Frustra igitur tale privilegium, & intentionem Principis, alii Judices, à quorum jurisdictione Scholares eximuntur, impugnant, volentes, hos isto jure speciali non gaudere, *cum nondum in tali loco sit Academia*; privilegium enim dicit, *De nen jetzt auffgerichteten Schulen/* sed tunc non erat ibi Academia; ergo.

ae)(o)(2u